

Toespraak burgemeester Tjapko Poppens Dodenherdenking 4 mei 2022

Piet Gerritse woonde met zijn jonge gezin in de Amstelveense wijk Patrimonium, toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Hij begon augustus 1940 met het bijhouden van een dagboek waarin hij beschrijft hoe zijn familie de oorlogsjaren beleeft. Met name de laatste oorlogsjaren zijn zwaar, maar berichten over de oprukkende geallieerden geven hoop.

Vandaag gedenken wij met elkaar alle mensen die in de Tweede Wereldoorlog omkwamen of hun leven gaven voor de vrijheid en veiligheid van anderen. We gedenken ook de mensen die stierven tijdens oorlogssituaties nadien, of tijdens vredesmissies waaraan Nederland deelnam.

Het is dit jaar 77 jaar geleden dat er een einde kwam aan de Tweede Wereldoorlog. Het aantal mensen dat de oorlog heeft meegemaakt, wordt steeds kleiner. Het waren de kinderen van toen. Maar hoe jong ze ook waren, bij velen heeft de oorlog onuitwisbare sporen achtergelaten.

De oorlog in Oekraïne brengt hun herinneringen aan de Tweede Wereld-oorlog in volle hevigheid terug. De beelden van kapot gebombardeerde steden, dode mensen op straat, mensen op de vlucht.

Ze herkennen het meteen:

“Ik hoor weer hoe luchtalarm klinkt, het afweergeschut. Dat dreigende gevoel. Onheil.”

“Er verdwenen kinderen uit de klas. Daar werd niet over gepraat, maar we voelden het wel. ‘Ze komen terug als de oorlog voorbij is.’ Niet dus, maar ja, wat zeg je tegen een kleuterklas?”

“Bepaalde dingen vergeet je nooit. Aan het eind van de oorlog moesten wij gesneuvelde Duitsers begraven. Er lagen hele jonge jongens bij. Ik denk dat ze, net zoals ik, een jaar of 16 waren. Oorlog is afschuwelijk.”

“De wreedheid en rücksichtsloosheid van oorlog maken me boos en bedroefd, als jong meisje al, nu weer.”

Ik vertel hun verhalen. Ze maken pijnlijk duidelijk dat de verschrikkingen van oorlog een mensenleven lang meegaan en vaak onbewust worden doorgegeven aan volgende generaties.

De dochter van Piet Gerritse heeft recent het dagboek van haar vader gepubliceerd. Zij vertelde mij hoe belangrijk dat - ook voor haar - was om de oorlog een plek te kunnen geven. Lang nadat het puin van de oorlog is opgeruimd, de steden weer zijn opgebouwd, zijn de littekens op de ziel misschien vervaagd maar nooit weg.

Daarom was de onthulling van het Holocaust Namenmonument Nederland vorig jaar van grote betekenis. Eindelijk kregen de ruim 102.000 Holocaust slachtoffers uit Nederland; Joden, Sinti en Roma, een tastbaar gedenkteken en een fysieke plek waar zij kunnen worden herdacht. In september 2020 onthulden we in Amstelveen het monument ‘Nooit meer teruggekomen’ met de namen van de 166 Joodse Amstelveners die omkwamen in de oorlog.

Nu is er opnieuw oorlog in Europa. Dat raakt ons. Het is beangstigend dichtbij. Het doet ons beseffen hoe kwetsbaar onze vrijheid is. Daarom is het belangrijk om met elkaar na te denken over wat vrijheid voor ons betekent. Vrijheid in verbondenheid is dit jaar het thema van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Dat klinkt misschien tegenstrijdig. We willen vrij zijn, maar moeten ook met elkaar samenleven. Verbondenheid betekent dat de vrijheid van de één de ander niet mag schaden. Vrijheid moet je met elkaar en voor elkaar mogelijk maken. In die zin zijn vrijheid en wederkerigheid onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Deze tijd doet ons meer dan ooit beseffen wat de waarde van vrijheid is. Het was de reden dat Piet Gerritse een dagboek bijhield in de oorlog. Hij wilde zijn kinderen, die toen nog te jong waren om het te snappen, vertellen 'in welk een verschrikkelijke tijd zij leefden'. Dat mogen wij nooit vergeten.